

Pekka Suvanto in memoriam

Yleisen historian professori Pekka Suvanto kuoli Helsingissä 30. maaliskuuta 2014. Hän oli 89-vuotias, syntynyt 11. huhtikuuta 1924 Akaassa.

Suvanto, kuten moni muikin historiantutkija, varttui opettajaperheessä. Hänen isänsä oli suuren oppikoulun pitkäaikainen rehtori ja rovasti. Kotona lukeminen ja sivistynyt keskustelu olivat olennainen osa jokapäiväistä elämää. Sota sekoitti pahoin koulunkäynnin. Oltuaan noin kuukauden abiturienttina Suvanto joutui sotaan loka-kuussa 1942. Monien ikätoveriensä tavoin hänet julistettiin ylioppilaaksi juhannuksena 1943, minkä jälkeen hän palasi välittömästi rintamalle. Sodan jälkeen Suvanto loi mittavan koulu- ja yliopistouran ja oli maamme johtavia yleisen historian tutkijoita.

Historian ohella myös laki ja uusi valtiotieteellinen tiedekunta olivat varteenotettavia vaihtoehtoja yliopisto-opinnoissa. Lopulta historia voitti, ja pääaineeksi tuli yleinen historia. Suomen historiasta väitöskirjaa tehneellä vanhemmalla veljellä Sepolla oli valinnassa tärkeä rooli. Suvannosta tuli näin yksi lukuisista legendaarisen professori Arvi Korhosen oppilaista. Suvanto on todennut opettajastaan: ”Hiljaisesti mutta älykkäästi luennoiva,

hiukan äreältä vaikuttava professori Arvi Korhonen oli juuri sopiva mies innostamaan sodasta palaavia nuoria miehiä historian opintoihin. Hän oli eräänlainen Otto von Bismarckin jälkikuva: realisti, historian suurten linjojen hahmottaja, joka hymähteli idealistisille pelastusopeille. Minut hän pakotti jo proseminaarissa tiukan loogisen päättelyn piiriin.”

Suvanto oli heti opintojensa alkuvaiheessa mukana perustamassa historian opiskelijoiden ainejärjestöä Kronosta. Hän myös toimi järjestön kolmantena puheenjohtajana lukuvuonna 1947–1948. Valmistuttuaan maisteriksi vuonna 1950 Suvanto toimi ajalle tyypillisesti sekä kouluopettajana että tutkijana. Vuodesta 1954 aina vuoteen 1971 hän työskenteli Viherlaakson yhteiskoulun historian vanhempana lehtorina. Hän toimi myös Historian opettajain liiton puheenjohtajana ja pitkään ylioppilastutkintolautakunnassa.

Vuosina 1965–1968 ja 1970–1973 Suvanto toimi Tampereen yliopiston yleisen historian vt. professorina ja vuosina 1971–1982 Helsingin yliopiston yleisen historian apulaisprofessorina. Tämän jälkeen hänet nimitettiin yleisen historian varsinaiseksi professoriksi. Vuonna 1640 perustettu oppituoli on yksi maailman vanhimmissa historian professuureista. Suvanto jäi eläkkeelle tästä virasta vuonna 1987.

Yliopisto-opettajana Suvanto oli laaja-alainen ja innostava. Hän luennoi aate- ja kulttuurihistoriasta yhtä hyvin kuin poliittisesta historiastakin. Suvantoa kiinnostivat jatkuvasti historiantutkimuksen teoreettiset ja metodologiset kysymykset, joista hän myös säännöllisesti järjesti opetusta. Hän jatkoi Arvi Korhosen perinnettä ja oli vakiinnuttamassa uuden ajan (1500–1800) historian ja kansainvälisten suhteiden historian sekä aatehistorian tutkimuksen keskeiseksi osaksi Helsingin yliopiston yleisen historian oppiainetta.

Suvanto oli läpi elämänsä yhteiskunnallinen keskustelija ja osallistuja ja siten erityisen kiinnostunut historian ja yhteiskuntatieteiden suhteesta. Taloudellisen kasvatuksen komitean puheenjohtajana vuosina 1966–1967 hän oli vaikuttamassa yhteiskuntaopin ja taloustiedon vakiintumiseen peruskoulun opetusohjelmaan. Suvanto toimi pitkään myös Henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunnassa ja hänellä oli merkittävä rooli Alfred Kordelinin säätiössä.

Tutkijaksi Suvannon houkutteli nimenomaan Arvi Korhonen. Suvanto oli valinnut jo seminaarissa aiheekseen 30-vuotisen sodan. Niin yleisen historian pro gradu -tutkielma kuin lisensiaatintyökin käsittelevät keisarillisten joukkojen ylipäällikköä Albrecht von Wallensteinia ja tämän kannattajia Wienissä. Samasta aihepiiristä kirjoi-

tettu väitöskirja, *Wallenstein und seine Anhänger am Wiener Hof zur Zeit des zweiten Generalats 1631–1634*, syntyi opettajatoimen ja monien luottamustehtävien ohessa vuonna 1963. Väitöskirja käsittelee Wallensteinin toisen ylipäällikkyyden jaksoa ja erityisesti ylipäällikön suhdetta tukijoihinsa Wienin hovissa.

Tutkimusaiheena Wallenstein oli erittäin haastava, sillä hänen tavoitteistaan ja toiminnastaan oli kiistely paljon. Wallensteinia käsitteitä tutkimuksia oli julkaistu reilusti yli 2 000 jo ennen 1930-lukua, ja vuonna 1984 luvuksi mainitaan jo 4 000. Usein puhutaan erityisesti Wallenstein-ongelmasta, jolla viitataan ylipäällikön poliittisiin ja diplomaattisiin pyrkimyksiin, eritoten 1630-luvun alkuvuosina.

Jo pro gradu -tutkielmastaan lähtien Suvanto olivat siis kiinnostaneet nimenomaan Wallensteinin kannattajat. Tämä tarjosi uuden näkökulman Wallenstein-ongelmaan. Tutkimalla ylipäällikön suhdetta tukijoihinsa oli mahdollista selvittää hänen toimintaansa ja tavoitteitaan tuoreella tavalla. Suvanto pyrki selvittämään yhtäältä kannattajien ja tukijoiden yhteyksiä Wallensteinin ja heidän toimintaansa Wienissä. Toisaalta häntä kiinnosti ylipäällikön suhde kannattajiinsa sekä näiden merkitys ja tehtävä Wallensteinin suunnitelmissa. Suvanto uskoi, että tätä kautta oli mahdollista tarjota uutta materiaalia, jonka avulla voisi vastata tutkijoita pitkään kiinnostaneeseen kysymykseen Wallensteinin toiminnan todellisista päämääristä.

Suvanto tutki Wallensteinin kannattajaryhmän muotoutumista, toimintaa ja hajoamista. Tutkimuksen tärkeimmät ansiot eivät ole niinkään suuren uuden tulkinnan esittämisessä, vaan ylipäällikön pyrkimysten ja toiminnan yksityiskohtaisessa, lähteisiin pohjautuvassa dokumentoinnissa. Yleisesti ottaen Wallensteinista piirty-

vä kuva on Suvannon väitöskirjassa varsin positiivinen. Suvannon mukaan Wallenstein ei ollut maanpeturi, mutta ei myöskään idealisti. Hän oli pragmatikko, joka pyrki edistämään omaa uraansa ja turvamaan perheensä aseman. Samalla hän kuitenkin yritti armeijan avulla kohottaa keisarin Saksan todelliseksi johtajaksi ja luoda valtakuntaan pysyvän rauhan. Ajatus keisarin hallitsemasta vahvasta valtakunnasta kohtasi paljon vastustusta katolisen liigan piirissä, ja hanke vaati erityisen monimutkaisia diplomaattisia neuvotteluita. Suvannon tulkinnessa näkyy kenties Arvi Korhosen ajattelutavan ja historiakäsityksen vaikutus, mutta se tulee myös lähelle Leopold von Ranken esittämää kuvaa Wallensteinista.

Vuonna 1979 Suvanto julkaisi *Die Deutsche Politik Oxenstiernas und Wallenstein* -tutkimuksen, jossa hän tarkasteli Axel Oxenstiernan käsityksiä Wallensteinista ja tämän pyrkimyksistä. Lisäksi Suvanto pohti sitä, miten nämä käsitykset vaikuttivat Oxenstiernan Saksan politiikkaan vuoden 1632 lopulla käydyin Lützenin taistelun ja alkuvuodesta 1634 tapahtuneen Wallensteinin murhan välisenä aikana. Teos jatkoi monella tapaa Suvannon väitöskirjan teemoja. Se oli yksityiskohtaista lähteen analyysia ja tulkintaa. Wallenstein näyttäytyi edelleen pragmatikkona. Oxenstiernasta piirtyvä kuva oli samantapainen: hän oli rationaalinen reaalipoliitikko, joka oli tilanteen niin vaatiessa valmis toimimaan nopeasti. Vaikka Oxenstierna pyrki edistämään luterilaisten asemaa Saksassa, hän asetti Ruotsin edun Itämerellä kaiken muun edelle. Koska Suvanto päätti tutkimuksensa Wallensteinin kuolemaan helmikuussa 1634, hän ei käsitellyt Ruotsin aseman heikentymistä vuoden 1634 aikana, erityisesti alkusyksystä Nördlingenissä kärsityn tappion jälkeen.

Suvannon Wallenstein-tutki-

mutukset saivat ansaittua huomiota kansainvälisessä keskustelussa. Arvostelijat kiittivät tarkkaa lähde-työskentelyä ja siihen pohjautuvaa tapahtumien analysointia. Joillekin arvostelijoille tutkimukset saattoivat olla hieman liian perusteellisia, mutta tulosten merkitystä ei kiistetty. Pohitessaan Wallenstein-ongelmaa 1980-luvun alussa johtava 1500- ja 1600-lukujen Euroopan poliittisen historian tutkija Geoffrey Parker mainitsi Suvannon kirjojen olevan ”ainoa merkittävä läpimurto viime vuosina” ongelman ratkaisemiseksi.

Vaikka Wallensteinia käsitelleet kaksi monografiaa olivat yksityiskohtaisia poliittisen ja diplomatian historian tutkimuksia, Suvanto siirtyi häntä aina kiehtoneen aatehistorian pariin. Vuonna 1985 ilmestyi teos, joka käsittelee Marxin ja Engelsin käsityksiä väkivaltaisista konflikteista – *Marx und Engels zum Problem des gewaltsamen Konflikts*. Suvanto halusi tutkia opiskelijoita kiinnostavaa ajankohdasta teemaa. Tutkimuksessa korostuu Suvannon historioteoreettinen näkemys. Kirjoittaessaan omasta urastaan vuonna 1998 hän muotoili tämän näkemyksen seuraavalla tavalla: ”Historioitsijat tietävät hyvin, että kaikista kauniista puheista huolimatta ihmisen elämässä vaikuttaa ratkaisevasti kaksi tekijää: hänen elinympäristönsä sekä ennakkolta avustamat tomat sattumat.” Soveltaessaan tätä näkemystä Marxin ja Engelsin ajatteluun Suvanto korosti, että heidän käsityksensä väkivaltaisista konflikteista eivät niinkään olleet seurausta jostain yhtenäisestä teoriasta. Marx ja Engels muotoilivat teoreettiset näkemyksensä vastauksina historiallisen kontekstin muuttuviin haasteisiin.

Vetäydyttyään eläkkeelle vuonna 1987 Suvanto saattoi antautua kokonaan tutkimustyölle. Tämä tarkoitti suureen aiheeseen tarttumista. Intensiivisen tutkimus- ja kirjoitustyön tuloksena syntyi

vuonna 1994 kattava monografia poliittisen konservatismiin historiasta. Kolme vuotta myöhemmin *Konservatismi Ranskan vallankumouksesta 1990-luvulle* -kirja ilmestyi englannin kielellä. Teoksessa ei ainoastaan tarkastella konservatismia teoreettisena aatteena vaan myös, ja aivan erityisesti, sen ilmenemistä pragmaattisessa toiminnassa. Maantieteellisesti tutkimus kattaa keskeiset länsimaat – Britannian ja Ranskan, Saksan ja Yhdysvallat, mutta myös Ruotsin ja Suomen. Teoksessa, sen aiheessa ja tutkimusotteessa tiivistyy oivalla tavalla Suvannon historiakäsitys, jossa poliittiset aatteet kytketään tiiviisti käytännön politiikkaan.

Nuorena maisterina Suvanto oli julkaissut yhdessä Seppo Suvannon kanssa kotipaikkakuntansa Akaan kaksiosaisen historian. Hänen viimeiseksi teoksekseen jäi kaupunkihistoriallinen esitys *Mariankatu viisi ja seitsemän: taloutta, kulttuuria, politiikkaa ja rakennustaidetta* vuodelta 2002. Laajassa artikkelituotannossaan Suvanto käsitteli erityisesti historian tutkimuksen teoreettisia ja metodologisia kysymyksiä.

Suvannon tutkimustyössä kiteytyy mainiosti maamme yleisen historian tutkimuksen parhaat piirteet ja perinteet: tutkimusaiheet ovat kansainvälisesti tärkeitä ja haastavia; aiheisiin löydetään tuore näkökulma, joka yhdistyneenä vahvaan lähdeyöskentelyyn tuottaa uutta, kansainvälisesti arvostettua tutkimusta. Tällainen yleisen historian tutkimus on huomattavasti merkittävämpää ja pitkäikäisempää kuin suomen kielellä julkaistut trendikkäät esseet tai kahvipöytäkirjat. Valitettavasti jälkimmäiset saavat Suomessa nykyään paljon enemmän julkisuutta, mikä on omiaan houkuttelemaan lahjakkaitakin tutkijoita tällaisen puuhastelun pariin.

MARKKU PELTONEN